

Sławomir W. Ciupa¹

ZMIANA ZAWODU LUB FORMY JEGO WYKONYWANIA Z PERSPEKTYWY ETYKI ZAWODOWEJ RADCÓW PRAWNYCH

ABSTRAKT

Artykuł porusza zagadnienia związane z mobilnością zawodową radcy prawnego w świetle Kodeksu Etyki Radcy Prawnego. Autor omawia zmianę zawodu lub formy jego wykonywania w aspekcie przejścia z sektora publicznego do prywatnego, z sektora prywatnego do publicznego i w ramach sektora prywatnego. Porusza również zmianę formy wykonywania zawodu lub zmiany podmiotu, w którym zawód jest wykonywany. Zjawiska te, choć w części unormowane prawnie, uykają regulacji etycznej. Kodeks obejmuje je tylko w wąskim zakresie (tajemnica zawodowa i konflikt interesów). Czy można to oraz pośrednie zastosowanie kilku innych zasad etyki zawodowej (niezależność, godność zawodu, lojalność i zaufanie) uznać za odpowiednie? Autor analizuje, czy zastosowanie powyższych zasad etyki jest wystarczające z punktu widzenia zabezpieczenia przed nieetycznym korzystaniem z relacji lub sieci kontaktów z zawodowej przeszłości, a także unikania z tym związanego ograniczenia niezależności, konfliktów interesów, naruszenia tajemnicy zawodowej lub lojalności.

Słowa kluczowe: mobilność zawodowa, zmiana zawodu, przejście z sektora publicznego do prywatnego, przejście z sektora prywatnego do publicznego oraz w ramach sektora prywatnego, zmiana formy wykonywania zawodu, zmiana podmiotu, w którym zawód jest wykonywany, zasady etyki zawodowej

¹ Radca prawny, ekspert Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, członek Komisji Wykonywania Zawodu OIRP w Warszawie, były sędzia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego, prowadzi zajęcia na aplikacji radcowskiej OIRP w Warszawie, zajmuje się prawem regulacyjnym, samorządowym, zawodowym i etyką zawodową prawniczych zawodów regulowanych.

1. Wprowadzenie

Mobilność zawodowa to zjawisko społecznie i gospodarczo pożądane. Przepływ osób pomiędzy różnymi zawodami prawniczymi (sędziego, prokuratora, notariusza, komornika, adwokata, radcy prawnego, radcy Prokuraturii Generalnej – „prawnicy”) wpływa korzystnie na możliwości zdobywania i stosowania różnych kwalifikacji, uprawnień, kompetencji i doświadczeń zawodowych w różnych zawodach. Dotyczy to także zmian form wykonywania zawodu pozytywnie przyczyniających się do utrzymania i rozwoju praktyki zawodowej. Korzyści z tego osiągają: wymiar sprawiedliwości, społeczeństwo, gospodarka i sami zainteresowani.

Przechodząc, nieraz kilkakrotnie w życiu zawodowym, z jednego do innego zawodu prawniczego, prawnicy nie tylko go zmieniają. Ze względu na to, że może to być przejście z sektora publicznego do prywatnego albo odwrotnie lub zmiana w ramach sektora prywatnego, muszą być też świadomi pewnych ograniczeń etycznych z tym związanych („zmiana zawodu”). Chodzi tutaj o zasady postępowania prawnika, który po zmianie zawodu napotyka na osoby oraz łączące się z nimi sieci relacji lub kontaktów, instytucje i powiązane z nimi pełnione uprzednio funkcje zawodowe, informacje, sprawy, rezultaty/efekty czy skutki lub inne „ślady” ze swej zawodowej przeszłości.

Z kolei zmiana stosunku pracy na zlecenie lub odwrotnie, zmiana zatrudnienia na kancelarię/spółkę lub odwrotnie, nabycie/zbycie przedsiębiorstwa kancelarii/spółki wyznaczają obszar, w którego ramach może dokonywać się zmiana formy wykonywania zawodu („zmiana formy zawodu”). Zmiana formy zawodu może być też połączona ze zmianą podmiotu rozumianą jako zmiana jednostki/struktury organizacyjnej, w której zawód jest wykonywany, lub jej składu osobowego, np. przejście do innej jednostki organizacyjnej – „zmiana podmiotowa”. Wywołuje to etyczne implikacje sprowadzające się do pytania, jak ma postępować radca prawny w tej sytuacji w stosunku do swoich klientów oraz kolegów, szczególnie w związku z dotychczas prowadzonymi sprawami.

W opozycji do regulacji prawnych² zjawiska powyższe umykały dotychczas adresowanej wprost do nich regulacji etycznej. Rzadko były również przedmiotem zainteresowania piśmiennictwa³. Kodeks Etyki Radcy Prawnego („KERP”)⁴ nie reguluje wprost zasad postępowania przy zmianie zawodu lub zmianie formy zawodu (w tym zmianie

2 Niniejszy artykuł nie zajmuje się analizą zjawiska zawodowego przepływu osób z perspektywy przepisów prawa regulujących wykonywanie poszczególnych zawodów prawniczych, w tym pełniących funkcje publiczne, gdyż wykracza to poza jego ramy tematyczne. W szczególności ograniczenia w tym zakresie mogą wynikać np. z: ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166 – dalej „u.r.p.”); ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne; k.p.a.; k.p.c.; k.p.k.

3 Patrz: R. Sarkowicz, *Amerykańska etyka prawnicza*, Kraków 2004; K. Mikołajczyk-Gaj, *Revolving door. Etyczne aspekty zmiany wykonywanego zawodu prawniczego*, [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy* 3, red. H. Izdebski, P. Skuczyński, Warszawa 2013, s. 104–113; S.W. Ciupa, *Przejście na drugą stronę (revolving door)*, O etyce w praktyce. Blog dla prawników, oetycewpratyce.pl z 17 marca 2021 r. <https://oetycewpratyce.pl/przejscie-na-druga-strone-revolving-door/>, dostęp: 28.02.2022 r.

4 Kodeks Etyki Radcy Prawnego (załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22 listopada 2014 r.).

podmiotowej). Nawet jeżeli niektóre z kodeksowych zasad (szczególnie niezależności, tajemnicy zawodowej, konfliktu interesów, godności zawodu, lojalności i zaufania) ze względu na zakres ich zastosowania mogą obejmować wskazane wyżej przypadki, to zakres ich normowania (nakazane lub zakazane zachowania) był i jest w praktyce oraz w kontekście mobilności zawodowej zagadnieniem mało zbadanym. Wszystko to powoduje, że zjawiska powyższe powinny stać się przedmiotem zainteresowania etyki zawodowej.

2. Zmiana zawodu – przejście z sektora publicznego do prywatnego

Zmiana zawodu polegająca na przejściu prawnika z sektora publicznego (sędziego, prokuratora, notariusza, komornika, radcy Prokuratorii Generalnej – jako osób pełniących funkcję publiczną – art. 115 § 13 i 19 k.k.) do prywatnego w celu wykonywania zawodu radcy prawnego podlega w wąskim zakresie regulacji KERP.

KERP uwzględnia w powyższym zakresie kontekst mobilności zawodowej przy normowaniu konfliktu interesów. Radca prawny nie może udzielić pomocy prawnej, jeżeli brał udział w sprawie jako przedstawiciel organów władzy publicznej lub osoba pełniąca funkcję publiczną (art. 27 pkt 1 KERP). To generalny i bezwarunkowy zakaz udzielania pomocy prawnej zarówno w przypadku potencjalnego lub realnego konfliktu interesów. Regulacja ta – mimo nieprecyzyjnej redakcji⁵ – odnosi się m.in. do sędziów, prokuratorów, notariuszy, komorników, którzy przeszli do zawodu radcy prawnego (sektor prywatny), jako tzw. funkcjonariuszy publicznych (art. 115 § 13 k.k.). Przez wyrażenie „brał udział w sprawie” należy rozumieć wyrobienie sobie stosunku do sprawy poprzez udział w niej, tj. uczestnictwo merytoryczne (przygotowanie, rozstrzygnięcie), formalne (nadzór, kontrola), a nawet organizacyjne lub materialno-techniczne, jeżeli tylko była możliwość zapoznania się ze sprawą⁶. Czy jednak rozpoczęcie wykonywania zawodu radcy prawnego w wieloosobowej strukturze organizacyjnej przez prawnika wymienionego w art. 27 pkt 1 KERP może spowodować konflikt interesów u wszystkich innych uczestników tej struktury dotyczący jej klienta, którego interesy pozostają w konflikcie z radcą prawnym związanym z prawnikiem przystępującym do struktury? Nie jest to wykluczone, ale konflikt taki nie powstanie automatycznie⁷. Omawiany przypadek

⁵ „Wykonywanie funkcji publicznej” jest równoznaczne z „pełnieniem funkcji publicznej” i koresponduje z definicją legalną z art. 115 § 13 i § 19 k.k. Wyrażenie „organy władzy publicznej” winno być rozumiane jako organy dysponujące z mocy ustawy kompetencjami władczymi (ustawodawczymi, sądowniczymi lub wykonawczymi), będące organami państwa lub samorządu terytorialnego względnie samorządów bądź organizacji obywatelskich, lub związków wyznaniowych – jeżeli ustawa przekazuje im takie kompetencje (patrz art. 7 Konstytucji RP) – jest jednak niedookreślone i częściowo pokrywa się z „pełnieniem funkcji publicznej” – w efekcie może rodzić problemy interpretacyjne. Patrz K. Mikołajczyk-Gaj, *Revolving door...*, s. 108; S.W. Ciupa, *Przejście na drugą stronę...*

⁶ Patrz: S.W. Ciupa, *Przejście na drugą stronę...*

⁷ Brak tu stosownej regulacji z wyjątkiem wykonywania czynności zawodowych za granicą lub kontaktów z prawnikami w krajach członkowskich Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE) – gdyż stosuje się CCBE (art. 2 KERP).

wymaga dokonania indywidualnej oceny w świetle art. 26–27 KERP. Należy wziąć pod uwagę wyrobienie sobie poglądu w sprawie klienta na podstawie pełnionej w przeszłości funkcji publicznej, uzyskanej o sprawie wiedzy, w oparciu o uprzednie relacje i sieci kontaktów. Dodatkowo zaś ocenić wpływ na zachowanie obowiązku niezależności, tajemnicy zawodowej, lojalności wobec klienta – wynikającego z wiążących uprzednio i aktualnie prawnika regulacji etycznych także po zaprzestaniu wykonywania poprzedniego zawodu (art. 8 i 10 KERP).

Nie mniej kłopotliwym багаżem przy zmianie zawodu mogą być relacje i sieci kontaktów z zawodowej przeszłości. Ich wpływ na wykonywanie nowego zawodu należy ocenić z perspektywy zachowania niezależności i unikania konfliktu interesów. Kontynuowanie relacji i kontaktów z zawodowej przeszłości nie jest zakazane, o ile nie szkodzi zachowaniu autonomii przy wykonywaniu czynności zawodowych. Radca prawny przy wykonywaniu czynności zawodowych musi być bowiem wolny od wszelkich przeszłych: wpływów wynikających z jego osobistych interesów, nacisków z zewnątrz oraz ingerencji z jakiegokolwiek strony lub z jakiegokolwiek powodu, poleceń, sugestii, wskazówek (art. 7 KERP). Nie może też spełniać oczekiwań osób trzecich, naruszając zasady etyki zawodowej (np. działania pod dyktando lub faworyzowanie osób trzecich). Nie oznacza to obowiązku całkowitego zerwania z poprzednim środowiskiem zawodowym. Byłby to wymóg absurdalny, niezasadny i nieproporcjonalny. Tego rodzaju personalne zależności mogą też być powiązane z konfliktem interesów (art. 10 KERP). Chodzi zwłaszcza o stosunki bliskości lub inne stosunki (np. gospodarcze, finansowe) mogące oddziaływać na prowadzenie sprawy (art. 27 pkt 5 KERP) lub na jej wynik (art. 15 u.r.p.). Należy więc kierować się przy udzielaniu pomocy prawnej prawem, własnym osądem i racjami merytorycznymi oraz dobrem i interesem klienta z pominięciem w tym zakresie jakichkolwiek odniesień do poprzedniego środowiska zawodowego. Niezależność to jednak nie brak stronnictwa i interesowności charakterystycznych dla obowiązków władzy publicznej – przeciwnie dawny funkcjonariusz publiczny, a obecnie radca prawny nie jest już bezstronny, gdyż działa w interesie klienta.

Ze względu na pełnioną uprzednio przez radcę prawnego funkcję publiczną szczególnego znaczenia nabierają jego aktualne stosunki z sądami i innymi organami władzy publicznej. Radca prawny nie może publicznie okazywać swojego osobistego stosunku do pracowników wymiaru sprawiedliwości, organów lub innych instytucji, przed którymi występuje (art. 49 KERP). Zachowywanie zdrowego zawodowego dystansu wobec osób z poprzedniego środowiska zawodowego przy wykonywaniu czynności zawodowych lub w sytuacjach publicznych wiąże się z przestrzeganiem podwyższonych standardów kultury zawodowej wobec takich osób, tzn. nie tylko utrzymanie atmosfery porządku, powagi, spokoju, ale także okazywanie szacunku, brak protekcjonalizmu czy lekceważenia oraz kultura wypowiedzi (profesjonalizm, rzeczowość, umiar, takt i powściągliwość, zakaz nieuzasadnionej krytyki lub innych negatywnych wypowiedzi, nawet w reakcji na niezgodne z prawem lub niedopuszczalne zachowania takich osób – art. 39 KERP). Z drugiej strony obowiązuje zakaz powoływania się na znajomości lub inne wpływy u osób z poprzedniego środowiska zawodowego poprzez okazywanie publicznej zażyłości lub konfidencyjności w kontaktach oraz powstrzymanie się z zachowaniami lub gestami, które mogłyby być odebrane na zewnątrz jako familiarne lub

wskazywać na koneksje (art. 49 KERP)⁸. Ważne jest również dbanie o godność zawodu w relacjach z instytucjami lub osobami z zawodowej przeszłości (art. 11 ust. 1 i 2 KERP).

Zmiana zawodu oddziałuje także na informowanie o wykonywaniu zawodu i pozyskiwanie klientów (art. 31–33 KERP). Zgodnie z art. 31 ust. 3 pkt 3 KERP dopuszczalne jest informowanie o życiorysie zawodowym, pełnionych funkcjach i zajmowanych stanowiskach, uzyskanych doświadczeniach i umiejętnościach zawodowych, co może dotyczyć zawodowej przeszłości. W komunikacji takich informacji należy jednak zachowywać dużą ostrożność oraz unikać zbytnej szczegółowości i przesady w „samochwalstwie” zawodowej przeszłości. Ze względu na swoją treść, formę, miejsce, sposób lub kontekst rozpowszechniania informacje z publicznej przeszłości nie mogą wprowadzać w błąd (art. 32 pkt 1 KERP), lub co najmniej sugerować, że występują jakieś związki z uprzednio wykonywanym zawodem lub że mogą one być wykorzystane w interesie klienta (tzw. powoływanie się na wpływy lub inne związki – art. 32 pkt 3 KERP) czy wpłynąć na większą skuteczność w wykonywaniu czynności zawodowych, w tym składanie w tym zakresie nierzetelnych gwarancji lub obietnic. O ile takie zachowanie steruje w efekcie zachowaniem klienta w sposób pożądany przez radcę prawnego, ale niekoniecznie dla klienta korzystny – stanowi przejaw ograniczania klientowi swobody wyboru (art. 32 pkt 3 KERP). Z kolei pozyskiwanie klientów z wykorzystaniem starych „instytucjonalnych” relacji lub sieci kontaktów może okazać się sprzeczne z dobrymi obyczajami jako zakłócające zasady uczciwej koleżeńskiej konkurencji (art. 33 ust. 2 KERP), lub być niełojalne wobec kolegów (art. 50 ust. 1 KERP).

3. Zmiana zawodu – przejście z sektora prywatnego do publicznego oraz w ramach sektora prywatnego

Zmiana zawodu polegająca na przejściu radcy prawnego z sektora prywatnego do sektora publicznego (sędzia, prokurator, notariusz, komornik, radca Prokuraturii Generalnej) oraz w ramach sektora prywatnego (z adwokata na radcę prawnego lub odwrotnie⁹) pozostaje, z pewnym wyjątkiem, poza sferą regulacji KERP. Wspomniany wyjątek dotyczy obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, który nie ustaje w czasie mimo zaprzestania wykonywania zawodu radcy prawnego (art. 17 KERP). Oznacza to, że obowiązek powyższy ma zastosowanie po ww. przejściu w takim samym stopniu i zakresie jak podczas wykonywania zawodu radcy prawnego. Objęte nim informacje nie mogą zatem być ujawnione ani wykorzystywane we własnym lub cudzym interesie w związku i w czasie wykonywania nowego zawodu¹⁰. Regulacja etyczna chroni więc tylko w sposób ogólny i bez kontekstu zawodowej mobilności nieuprawnione wykorzystywanie tajemnicy zawodowej w nowym zawodzie.

⁸ Patrz: S.W. Ciupa, *Przejście na drugą stronę...*

⁹ W przypadku przejścia adwokata do zawodu radcy prawnego adwokat nie może wykonywać poprzedniego zawodu, ale pozostając wpisanym na listę adwokatów, podlega zarówno zasadom etyki radcowskiej, jak i adwokackiej (tzw. podwójna deontologia zawodowa).

¹⁰ S.W. Ciupa, *Przejście na drugą stronę...*

4. Zmiana formy wykonywania zawodu i zmiana podmiotowa

Zmiana formy wykonywania następuje bez zmiany podmiotowej lub z nią. Samo tylko przekształcenie formy prawnej spółki (np. spółki osobowej w inną spółkę osobową) lub jednostki organizacyjnej, zmiana podstawy prawnej zatrudnienia radcy prawnego w ramach tej samej jednostki organizacyjnej nie powoduje zmiany podmiotowej. Jednostka taka kontynuuje swoją działalność w nowej formie, ale w takim samym składzie osobowym. Zmiana podmiotowa występuje natomiast w przypadku przekształcenia kancelarii w spółkę osobową, zbycia/nabycia przedsiębiorstwa kancelarii/spółki, przejścia radcy prawnego z dotychczasowej jednostki organizacyjnej do innej jednostki organizacyjnej (zmiana jednostki organizacyjnej). Z etycznego punktu widzenia istotne jest, czy i w jaki sposób zmiana formy wykonywania zawodu lub zmiana podmiotowa mają wpływ na osoby wspólnie wykonujące zawód lub współpracujące przy jego wykonywaniu („skład osobowy”). Szczególnie chodzi tu o wpływ składu osobowego na portfel klientów po zmianie.

W razie zmiany formy wykonywania zawodu, szczególnie związanej ze zmianą podmiotową, radca prawny powinien rozważyć kwestię konfliktu interesów ze względu na uprzednio pełnioną funkcję publiczną, zmiany portfela klientów i składu osobowego.

W przypadku przejścia radcy prawnego z sektora publicznego do prywatnego uprzednio pełniona przez niego funkcja publiczna (jako pracownika administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, lub zatrudnionego w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi – art. 115 § 13 i 19 k.k.) może generować przy zmianie formy wykonywania zawodu (w tym związanej ze zmianą podmiotową) powstanie konfliktu interesów (art. 27 pkt 1 KERP – patrz w tym zakresie pkt 2 powyżej).

Zmiany w portfelu klientów mogą prowadzić do konfliktu interesów z uwagi na potencjalne zagrożenie lub realne naruszenie tajemnicy zawodowej oraz wiedzę posiadaną w sprawach byłego klienta, która dawałaby nieuzasadnioną przewagę innemu klientowi (art. 26 ust. 1 KERP). Chodzi tu o wykorzystywanie informacji uzyskanych od klienta w związku z wykonywaniem zawodu w poprzedniej/nowej strukturze dla korzyści nowego/starego klienta, w sposób zagrażający lub naruszający interesy jednego z takich klientów. Nie można również dopuścić do sytuacji, w której ten sam radca prawny lub dwóch różnych radców prawnych z tej samej struktury zawodowej działają w tej samej sprawie lub sprawie z nią związanej na rzecz klientów o sprzecznych interesach (w tym przeciwników procesowych). Jest to zachowanie mogące rodzić konflikt interesów (art. 28 i art. 29 KERP), nielojalne (brak dbałości o realizację interesów i woli klienta – art. 8 i 10 KERP) oraz podważające zaufanie do radcy prawnego (negatywnie wpływa na autorytet i wizerunek radcy prawnego jako profesjonalisty działającego niezależnie, bezkonfliktowo, dla dobra, lojalnie i w zaufaniu wobec klienta – art. 11 ust. 1 i 2 i art. 45 KERP).

Weryfikacji wymaga także, czy wynikły ze zmiany formy wykonywania zawodu lub zmiany podmiotowej skład osobowy nie powoduje powstania konfliktu interesów. Z jednej strony należy ustalić, czy zewnętrzne i wewnętrzne stosunki bliskości z przeciwnikami klienta lub osobami trzecimi (np. uczuciowe, sąsiedzkie, towarzyskie), lub

inne stosunki (np. gospodarcze, finansowe) oddziałują na prowadzenie, lub wynik sprawy (art. 15 u.r.p. i art. 27 pkt 5 KERP). Osobami trzecimi mogą być osoby ze starego lub nowego składu osobowego, zainteresowane wynikiem sprawy w szczególności na tle zasad i sposobu podziału kwot uzyskanych od klientów lub innych rozliczeń finansowych – jeżeli prowadzi do materialnego zainteresowania tych osób wynikiem sprawy, nawet bez udziału w jej prowadzeniu. Z drugiej strony chodzi o to, czy w związku ze wspólnym wykonywaniem zawodu w nowym składzie osobowym na rzecz tego samego klienta nie powstanie sprawa rodząca konflikt interesów, choćby u jednego z członków składu (art. 27 pkt 4 KERP). Mimo nieuregulowania w KERP zasady automatycznego „przypisywania” konfliktu interesów jednego radcy prawnego innym radcom prawnym z tej samej wieloosobowej struktury wykonywania zawodu nie jest wykluczone, że konflikt taki wystąpi.

Nawet brak konfliktu interesów związanego ze zmianą formy wykonywania zawodu lub zmianą podmiotową nie zwalnia radcy prawnego ze sprawdzenia, czy przyjęcie sprawy lub dalsze jej prowadzenie w zmienionej strukturze zawodowej nie spowoduje utraty niezależności (art. 7 KERP), lub zaufania klienta (art. 11 ust. 1 i 2 i art. 45 KERP) oraz jest wobec niego lojalne. Rozpoczęcie praktyki w nowej strukturze zawodowej musi być wolne od wpływów z zawodowej przeszłości. Uprzednie lub nowe relacje i sieci kontaktów zawodowych lub pozazawodowych, które są powiązane z czynnościami zawodowymi, nie mogą oddziaływać na ich realizację w sposób ograniczający autonomię czynności zawodowych. Podstawą jest zachowanie lojalności wobec klienta, tj. dbałości o realizację jego interesów i woli (art. 8 i 10 KERP) – jednak bez naruszania zasad etyki w celu spełnienia oczekiwań klienta lub osób trzecich, np. nowej spółki czy jednostki organizacyjnej (art. 7 ust. 3 KERP). Lojalność wobec klienta to służba jego dobru, celowe i ukierunkowane działanie na korzyść klienta oraz wzajemne zaufanie. Zaufanie jest podstawą w relacji z klientem, a jego brak uzasadnia wypowiedzenie zlecenia i pełnomocnictwa (art. 45 KERP). Bez zaufania ze strony klienta nie można w pełni skutecznie wykonywać czynności zawodowych¹¹.

Zmiany podmiotowe, także połączone ze zmianą formy wykonywania zawodu, mogą skutkować zakończeniem współpracy pomiędzy radcami prawnymi. Nie powoduje to jednak ustania obowiązku zachowania lojalności i koleżeństwa wobec współpracowników ze starego składu osobowego (art. 50 ust. 1 i 2 KERP).

Lojalność oznacza tutaj uczciwe i rzetelne postępowanie wobec kolegów w związku z ustaniem współpracy, szczególnie przy zmianie portfela klientów oraz rynkowej konkurencji. Klienci winni być o zakończeniu współpracy poinformowani. Mają także swobodę w podjęciu decyzji, z którym z radców prawnych chcą dalej współpracować. W tym przypadku radca prawny powinien przestrzegać zasad postępowania w przypadku rezygnacji z dotychczasowej współpracy (art. 45 i art. 47 KERP), przystępowania do spraw klientów lub ich przejmowania od kolegi (art. 53 ust. 1 i 2 KERP). Dodatkowo musi mieć na względzie zasady przekazywania informacji i dokumentacji klientów (art. 53 ust. 3 i art. 59 KERP) oraz dokonywania rozliczeń z klientami (art. 36 ust. 5 i art. 53 ust. 4 KERP) – po zakończeniu współpracy. Nie może również podejmować

¹¹ Patrz: S.W. Ciupa, *Przejście na drugą stronę...*

czynności zmierzających do pozbawienia innego radcy prawnego zatrudnienia lub utraty klienta, chyba że wynika to z obowiązków przewidzianych prawem lub dozwolonego pozyskiwania klientów (art. 50 ust. 3 KERP). Uczciwa koleżeńska konkurencja po zakończeniu współpracy to także zakaz bezpośredniego porównywania jakości czynności zawodowych wobec kolegów z zawodowej przeszłości (art. 32 pkt 5 KERP) oraz zakaz nieopartych na prawdzie i interesie publicznym negatywnych ocen (krytyki lub opinii) dawnego kolegi (art. 52 ust. 3 i 4 KERP).

Koleżeństwo zaś to obowiązek zachowania szacunku, życzliwości, uprzejmości, zasad dobrego wychowania, umiaru i taktu, nienaruszania godności oraz służenia sobie koleżeńską pomocą (do granicy interesu klienta) we wzajemnych stosunkach mimo rozstania (art. 12 ust. 3, art. 48 i art. 57 KERP).

5. Podsumowanie

Reasumując, KERP nie reguluje samoistnie i wprost zmiany zawodu lub formy jego wykonywania (w tym zmiany podmiotowej). Normuje bezpośrednio kontekst mobilności zawodowej tylko w wąskim zakresie (tajemnica zawodowa – art. 17, konflikt interesów – art. 27 pkt 1 KERP). Możliwość pośredniego zastosowania w tym zakresie kilku innych zasad etyki zawodowej (szczególnie niezależności, godności zawodu, lojalności i zaufania) nie wydaje się być wystarczająca. Powoduje to narastanie regulacyjnej i etycznej niepewności, w tym dotyczącej kwestii korzystania z relacji lub sieci kontaktów z zawodowej przeszłości, a także unikania z tym związanego ograniczenia niezależności, konfliktów interesów lub lojalności. Prowokuje również pytanie, czy wzrost mobilności zawodowej prawników zmieniających zawód lub formę jego wykonywania (w tym w ramach zmiany podmiotowej) powinien natrafiać na regulacyjną lukę lub próżnię oraz być pozostawiony tylko ich etycznemu i sytuacyjnemu wyczuciu.

Bibliografia

Literatura

- Ciupa S.W., *Przejście na drugą stronę (revolving door)*, O etyce w praktyce. Blog dla prawników z 17 marca 2021 r., <https://oetycewpraktyce.pl/przejscie-na-druga-stro-ne-revolving-door/>.
- Mikołajczyk-Gaj K., *Revolving door. Etyczne aspekty zmiany wykonywanego zawodu prawniczego*, [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy 3*, red. H. Izdebski, P. Skuczyński, Warszawa 2013.
- Sarkowicz R., *Amerykańska etyka prawnicza*, Kraków 2004.

Akty prawne

Ustawa z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1166).

Inne

Kodeks Etyki Radcy Prawnego, załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22 listopada 2014 r.